

Intusschen zullen deze twee te zamen een wel zeer ergerlijk en pijnlijk getuigenis afleggen van den wansmaak der Nederlandsche toonaangevende burgerij. Want dit is zeer stellig waar, het is tegelijkertijd een excuus en een bron van verdriet: de heeren zijn niet slechts meegaande uit onverschilligheid, zij willen werkelijk zóó!

Het pseudo-antieke, de stijlnabootsing is naar den smaak van den Nederlandschen koopman van heden, van denzelfden man, die de nieuwste uitvindingen gebruikt ter wille van den handel, die nijverheid en verkeer huldigt als de groote drijfkrachten van den tijd, maar die in aesthetische dingen nog een verstokt conservatief is.'

In *De Amsterdammer*, het toen meest gelezen weekblad van ons land, heette het:

'Als aan zoo menig correct gekleed fatsoenlijk heer, die op duizenden andere deftige heeren gelijk, voelt men reeds spoedig de volkomen ledigheid van dit doodgeboren stadhuis.'

En iets verder:

'Gebrek aan schoonheidszin, gevoegd bij groote heerschzucht en eigenwilligheid bezorgen Rotterdam een millioenen-Raadshuis, waar over twintig jaar zelfs Baedeker niet meer naar wijst.'

Behalve Berlage's uitsluiting, de uitsluiting van de man, die algemeen als de primus en pionier der nieuwere Hollandse bouwkunst werd erkend, was het vooral ook de terzijdeschuiving van de ontwerpen van De Bazel en Kromhout geweest, die de teleurstelling en de woede wekten van allen, die in het toenmalige Hollandse geestesleven vooraan stonden. De uitsluiting van de ontwerpen van De Bazel en Kromhout, die zelfs door de Jury in artistiek oogpunt boven het ontwerp van Professor Evers waren gesteld. Uitsluiting ten dele op volkomen ongegronde financiële overwegingen.

Het baatte alles niets. Het besluit van de Rotterdamse Raad was gevallen. De bouw kon beginnen. En bovendien: een goed jaar later brak de Zondvloed los, de algemene Europese, weldra Wereldoorlog, die ook Rotterdam in de eerste dagen van augustus 1914 reeds dreigde te overstelpen.

Rotterdam en zijn bestuur en burgerij hadden toen wel aan wat anders te denken dan aan verandering van een eenmaal vastgesteld